

Nytt fra

ØSTMARKA

Medlemsblad for Østmarkas Venner 40. årgang Nr. 2/2006

TJENESTE FOR ØSTMARKA
40års

SLÅ RING
OM
ØSTMARKA

Ære til Lise og Finn s 4
Rælingsåsen reddet! s 9
ØVs 40-årsjubileum s 11
Fugleliv i Østmarka s 12

Kulturminner i Østmarka

Av Steinar Saghaug

Lederen har ordet:

Vi skal ikke gå veldig langt tilbake i tid før vi finner at folk brukte Østmarka på en helt annen måte enn i dag. Ja, selv bare i løpet av de 40 årene Østmarkas Venner har eksistert har bruken av disse skogområdene forandret seg radikalt. I dag finner vi bare mindre rester av fast bosetning, mens titusener trekker ut i Marka i velpreparerte skiløyper, på blåmerkede stier eller på annet vis – særlig i helgene.

For rundt hundre år siden var det et helt annet yrende liv av mennesker og dyr som hadde sitt helt nødvendige livsgrunnlag nettopp der vi i dag ferdes for å finne ro og kanskje trimme vekk noen ekstra kilo. Dette er minner om et slit i en nær fortid som vi aldri må glemme.

En titt på kartet gir oss en idé om hvor vi finner spor etter gamle setre, og rundt Østmarka var det hundrevis av små plasser i randsonen mellom det gamle kulturlandskapet med de større gårdene og de dype skogene innover i Marka. Det var her folk fant det de trengte for å fø seg selv og dyrene sine. Det var ved, tømmer og emner til husbruk og redskap, tjæreutvinning, utmarksbeiter for dyr det ikke var beiter for hjemme, urter og bær, grasslått på frodige myrer, torv til brensel og strø, jakt og fiske og sikkert mye mer. Går vi enda lenger tilbake i tid var det kanskje myrmalmen som trakk folk til skogs.

Marka har også lenge vært en viktig ferdselsåre for transport fra bygdene rundt Østmarka og inn til byen. At folk fant det nyttig å kjøre materialer fra Enebakk til Oslo på en delvis

håndspadd vintervei tvers gjennom Marka – den som ble kalt Plankeveien – er for oss helt uforståelig.

Dette er minner om vår fortid som vi plikter å ta vare på. Men gravemaskinene og ikke minst boligbyggingen eter seg innpå der markagrensa ikke hindrer slik aktivitet. Da er det forstemmende å oppleve at en kommune som Enebakk, der markagrensa stort sett er trukket langt unna dagens bebyggelse, ikke makter å beskytte restene av husmannsplassen Sollia. På denne plassen skal flere mennesker etter sigende ha sultet i hjel en gang det var skikkelig nød. Enebakk kommune har vedtatt en reguleringsplan for boliger som innebærer at tuftene etter denne lille plassen står i fare for å bli utradert. Østmarkas Venner har reagert overfor kommunen og oppfordret til et samarbeid med Enebakk historelag i denne saken, og at det blir utarbeidet en samlet oversikt over kulturminner i kommunen.

De fleste kommunene rundt Marka har allerede laget – eller er i ferd med å lage – en kulturminneplan med status som kommunedelplan, som gir en rettslig beskyttelse av slike uforgjengelige verdier. Men altså ikke Enebakk. *Vern av kulturminnene i Østmarka er et høyt prioritert arbeidsområde for Østmarkas Venner.* Vi håper – og forventer – derfor at Enebakk kommune er seg sitt ansvar bevisst og flytter en tomtegrense noen meter slik at dette kulturminnet kan reddes. For vi har ingen flere kulturminner i og nær Østmarka å miste!

Nytt fra Østmarka

Medlemsblad for Østmarkas Venner
Postboks 8845, Youngtorget, 0028 Oslo
Ansvarlig redaktør: Steinar Saghaug
Redaksjonskomité: Helga Gunnarsdóttir,
Øyvind Pettersen og Johan Ellingsen
E-post: hgunna@broadpark.no

Forsidebilde: «Aurtjern i Rælingen»
Foto: Lise Henriksen
Grafisk design, repro og trykking: GAN Grafisk AS
Opplag: 3 300
Frist for stoff til neste nr. er 1. juli 2006

Minnestund på Sarabråten

1946–2006

onsdag 7. juni 2006 kl. 19.00

Østmarkas Venner arrangerer den årlige minnestunden ved Milorg-bauten på Sarabråten den 7. juni.

Ordfører Per Ditlev-Simonsen holder dagens tale.

Skuespiller Gard Eidsvold leser dikt av Nordahl Grieg og Inger Hagerup.

SAS-Braathens Bedriftskor synger.

Østre Aker Musikkorps spiller.

Bauten hilses av Milorg og Østmarkas Venner.

Turen til Sarabråten kan begynne ved Østmarksetra, T-bane til Ulsrud, eller i Lørenskog og gå via Mariholtet, eller ved Rustadsaga, T-bane til Bogerud.

Ta med termos og kos deg med en kaffekopp.

Styret i Østmarkas Venner 2006–2007

Leder: Steinar@Saghaug.no 91 37 22 42

Nestleder: Johan Ellingsen 64 92 80 52

Styremedlemmer:

Nina H. Skramstad 98 42 80 21

Helga Gunnarsdóttir 95 99 23 49

Varamedlemmer: Finn Jensen 22 27 01 39

Øyvind Pettersen 22 28 44 78

Jan Olav Nybo 22 27 28 57

Randi Hauger 41 69 47 22

Torbjørn Rud 93 05 55 46

Sekretær: Cathrin Welle 906 26 590 E-post: cathrin.welle@smidt.no

Medlemsarkiv og regnskap: Kristin Ohnstad 93 40 66 71 E-post: kristohn@frisurf.no

Årsmøtet æret

Lise og Finn!

Av Helga Gunnarsdóttir

Lise Henriksen og Finn Jensen ble utnevnt til æresmedlemmer i jubileumsåret. Og Cato Hultmann engasjerte de 150 frammøtte med sitt streif gjennom Enebakk-skogene.

Årsmøtet i Østmarkas Venner ble avholdt på Skullerudstua 28. mars. De 150 frammøtte medlemmene hadde gleden av å utnevne to nye æresmedlemmer – til stående applaus. Den første er veteranen Finn Jensen. Da det ble invitert til stiftelsesmøte i Østmarkas Venner på Rustadsaga den 8. november 1966, var Finn Jensen en av dem som hengte opp plakater med invitasjonen. Han ble valgt inn i det første styret, og har også sittet i styret de siste årene. Finn ser verdien av og arbeider for det enkle friluftslivet, i tråd med ØVs intensjoner. Samtidig ser han behovet for en viss tilrettelegging slik at flest mulig, ikke minst barn og unge, skal finne Marka spennende og utfordrende! Finn har gjennom et langt liv lagt ned en imponerende organisatorisk og praktisk innsats i Østmarkas Venner og for Østmarka.

Lise Henriksen, som er vårt første kvinnelige æresmedlem, er tross sitt unge utseende også en veteran. Første gang Lises navn dukker opp i sammenheng med Østmarkas Venner, er i innkallingen til årsmøtet 19. mars 1973. Der står det avslutningsvis at «Lise Henriksen viser lysbilder fra Østmarka». Forutsetningene

skulle være de beste: hun hadde allerede fått en premie i A-magasinet årlige fotokonkurranse, og i den forbindelse uttalte hennes far at hun overnattet mer ute i skauen enn hjemme. På det samme årsmøtet ble hun valgt inn i styret, hvor hun satt i åtte år. Med hennes skogbruksfaglige utdannelse (utmarkstekniker) var det naturlig at hun samtidig kom med i skogutvalget, og der gjorde hun en formidabel innsats gjennom hele 16 år.

Men også på en indirekte måte har hun bidratt i arbeidet med å bevare Østmarka som natur- og friluftsområde. Få mennesker kjenner Østmarkas geografi, terreng og kulturhistorie som henne, og disse kunnskapene har hun delt med svært mange andre gjennom utallige artikler og kåserier opp gjennom årene. Sist, men ikke minst, må også nevnes at hun har bidratt i forbindelse med Flyktningeruta – både under etableringen og senere som turleder.

Etter den tradisjonelle kaffen med wienerbrød viste den engasjerte naturfotografen Cato Hultmann lysbilder fra Enebakk-skogene.

Vårnatt i Østmarka

Av Lise Henriksen, tekst og foto

En fortettet stemning hviler over Østmarka. Det er sist i april – og jeg skynder på for å nå frem før mørket senker seg. Jeg er på vei til spillmyra langt av lei – dypt inne i Ene-bakk-skogene. Bare tanken på en vårnatt i Østmarka føles befriende. Kvelden, natta og den grytidlige morgenen på orrfuglleiken har saliggjørende virkning på kropp og sinn. Nå hører jeg svarttrosten igjen, sangen er litt fjern og melankolsk, akkurat idet kveldssolas siste stråler forgyller åskammen i øst. Svarttrostens hemmelighetsfulle bakgrunnsakkompagnement hører på sett og vis de dype skoger til. Og der var rødvintetrosten, den toner energisk ut av full hals. Alt føles bare så uendelig fredelig og vakkert her jeg befinner meg, milevis fra folk. Mens resten av verden går sin skjeve gang, intet-ansende om hva jeg har i vente.

Nå mørkner det ganske raskt, og jeg har ingen tid å miste. Overalt surkler vannet, og gjørmen pipler fram her og der, for nå er det så umiskjennelig vårløsning i Østmarka. Slik det har vært hver eneste vår siden tidenes morgen. En hektisk, men herlig tid, etterat vinteren til slutt har kapitulert. Litt vemodig, kanskje, men stemningfullt, slik bare en mild og blond aprilkveld i Østmarka kan være. Med kveldssolstreif og denne ramme lukten av brånende, gammel snø og fuktig jord. Det er som om vinter og vår møtes her inne ved spillmyra, i en drabelig kamp. En stakket stund står liksom alt stille, før det hele brister i et frådende skjær av knopper og gulgrønt løv.

Artikkelforfatteren henter bålved på spillemyra.

Som en lysning aner jeg myra fremom meg, og stanser i myrkanten for å lytte etter lyder. Men alt virker stille som graven. Tiden eksisterer liksom ikke lenger, man føler seg ett med nuet. Hysj, der hører jeg perleugla – som en åpenbaring. Harehukra kalles den også. Jeg har sett den vesle, runde skapningen mange ganger på greina i ospetreet rett utenfor hyttevinduet vårt i Rausjø, der den sitter og speider etter mus. Vi hørte den forresten allerede 12. februar, inne ved Eriksvann.

Og nå har jeg «perleuglenatten» og orrfuglspillet i vente – utvilsomt et av livets gyldne øyeblikk. Men først er det alle remediene som skal pakkes ut, og presenningen må rigges til. Det gjelder å gjøre minst mulig av seg. Endelig flammer et liflig, lite leirbål opp i den halvmørke kvelden, og jeg må se å få meg litt mat. Knappt har jeg merket hvor sulten jeg er, midt i de overveldende opplevelsene av Østmarkas villmark og uberrørte natur.

Og snart skal den milde vinden som feier gjennom Østmark-skogene nynne meg inn i vårnattens lette søvn. Forestillingen braker nok løs allerede før dagen gryr, for orrhanene venter ikke på meg. Ved 03-tiden er de gjerne i gang; da pleier jeg å våkne momentant.

Ferdinand Aars og Børterskauen i Østmarka

Av Lise Henriksen

På den idylliske plassen Furubråten ved sørøstenden av Børtervann i Enebakk, holdt sportsfiskeren, jegeren og forfatteren Ferdinand Aars til i perioden fra 1930-årene til rundt 1960. Til Enebakk kom han gjerne med buss fra byen, før han la i vei fra kirken, opp gjennom Ekebergdalen til gården Børter og videre nordover til Furubråten og det blinkende Børtervann, rikt på storfisk og kjent for sine eventyrlige krepsfangster. Ferdinand Aars hadde i 1930- og 40-årene også med seg sine venner fiskeribiologene Sven Sømme og professor Knut Dahl, som underviste i fiskerilære ved Norges Landbrukshøgskole.

Ferdinand Aars skrev en hel rekke bøker om friluftsliv, jakt og fiske; lettleste og humoristiske, fulle av stemning, poesi og varme naturskildringer. Det er ingen tvil om at han var en naturelsker i ordets rette for-

stand. Aars ferdedes ikke bare i Østmarka, men nær sagt overalt i Norges skog og fjell med fiskestang og børs. Skjønt Østmarka og Børterskauen har utvilsomt hatt en helt spesiell plass i hans hjerte. Han livnærte seg som brukskunstner, og var kjent for sin innsats i Oslomarka Fiskeadministrasjon. Aars hadde formannsvervet i OFA fra 1943 til 1964. Han var også formann i Oslo Jeger- og Fiskerforening i noen år. Ferdinand Aars levde fra 1902 til 1964.

Boka «*Livet på skauen*» kom i 1937. Her er mye fornøyelig lesning, og flust med jakt- og fiskehistorier fra Børterskauen. Få har vel skildret Børtervann i slike treffende karakteristikk. Hør bare: «Vannet vårt krongler seg frem gjennom smale sund og tusler seg bort i dype viker. Men her og der, når det ser ut som om det har tenkt å gi helt opp å være vann, vier det seg ut bak en odde og

Furubråtan og Børtervann på 1970-tallet.

Foto: Lise Henriksen

av ørretyngel i Aurtjern, ettersyn av revesaks oppunder Høgtopp og om røyskattfellene på Myrsetra, innunder golvet på ei gammel bu som ble stående igjen på vollen etterat husene ble revet i 1926. «Innerst ved Pålsgårdsbekken henger blålig røk i bølgende flak bort gjennom skauen. Det virker trolsk og Asbjørnsensk i natten ...», skriver Aars et annet sted. Det knytter seg forresten et sagn til Pålsgårdsbekken, som renner fra Bølertjern forbi Myrsetra og ned i Breisjø i Børtervann: «En gang var det to brødre på Børter. Den ene levde av jordbruk, den andre av jakt og fangst. Jegeren og fangstmannen het Pål. Han slo seg ned innerst ved Breisjø, og bekken der har siden hett Pålsgårdsbekken.» Det var jo slett ikke uvanlig at odelssønner valgte utmarka med sine jakt- og fiskerikdommer framfor gården i hine, hårde dager. Skjønt man får vel ta historien med en klype salt.

På Smørsteinåsen kunne Aars se merker etter en haglladning i en furustamme. Dette skuddet var avfyrt 130 år tidligere av jegeren og sognepresten i Enebakk, Jens Aars, som var i samme familie som Ferdinand Aars. Navnet Smørstein skal komme av at her hvilte ofte smørbærerne fra Holtoppsetra på vei til Breisjø. Der hadde de båt for videre frakt.

I boken « ... å stjele dager fra livet ... – Friluftsliv i skjemt og alvor », utgitt på Tanum i 1963, er det samlet et utvalg av de beste friluftshistoriene Ferdinand Aars har skrevet. De er hentet fra bøkene «Livet på skauen», «Jakt, fiske og ferier» (1943), «Ferielliv med bi-setninger» (1947), «Fisk og saker og ting» (1951)

er plutselig stor sjø igjen. Det leker gjemsel med seg selv rundt hundreder av øyer og små holmer, og strekker seg litt av en uendelighet inn i storskauen.» Og: «Som alle skogsvann østpå er vårt fullt av krokete sund og drivende torvvaser. Og etter at det er blitt regulert, står uendelige mengder med lumske stubber under vann.» Ja, det skal være visst! Videre: «Vannet vårt i skauen er ikke som et hvilket som helst dusinvann. Det har karakter. Det er et vann som byr på de merkverdigeste overraskelser. Enkelte steder bare noen meter bredt, mens det andre steder vier seg ut til kilometerstore dammer. Hvor det ser dypest ut, kjører det opp svære steinknuser like under overflaten, og i ti-tolv meter smale sund er det så dypt at det skal lange liner til for å finne bunn.»

Aars forteller om elgjakt i Møystadåsen og tiurleik under Kjerkåstoppen, om slipp

og «Når vi prater om fisk» (1954). «Mange av dem kaller på smilet, andre gir vare stemninger», het det i en anmeldelse. Nils Johan Ruud skriver i forordet: «Ferdinand Aars er så opplagt en mann fra sin egen tid. Han kan ikke skjule at han er poet, med de vindus og kvaelukter som vi er svake for, så sant det finnes gammeldags natur i oss, og hans filosofi er akkurat for den som pakker sekken «når verden går meg imot.» Ferdinand Aars' bokperler får man fremdeles tak i i de fleste antikvariater.

En artig historie er «Lerketur», en av de berømmelige båtturene med et elleve meter langt jernklenodium kalt «Lerka» på Børteren: «Det er vår vert der ute som eier det stolte fartøy. Han bruker henne til å fløyte tømmer med. Han har bygget henne av jernplater han fikk til overs da han satte opp tømmerrenne, og av utseende minner hun nærmest om en svær, åpen kanadisk kano, bare at hun er utstyrt med dampkjele og høy og flott skorstein. «Lerka» fyres med ved, og

huggestabben står i baugen. Det er arbeid nok for en mann å hugge når «Lerka» går for full fres.»

Det verserer for øvrig flere fornøyelige historier om båtturer på Børtervann med «Lerka». I kapitlet «Stabelavløpning på landet» forteller Aars om da «Lerka», nr. 2 i rekken, skulle sjøsettes på Børtervann. Båten ble bygget av «sjefen» sjøl, og måtte trekkes av åtte hester på en spesialkonstruert doning den kronglete veien fra smia nede ved gården og opp til Stordammen, godt hjulpet av gårdsgutter og husmenn. Det var en stor dag i bygda! «Sjefen» – det var kjemiingeniør Asbjørn Oppegaard på Børter (1866–1946).

Mye av det gamle kulturlandskapet omkring storgårdene Ekeberg og Børter er fremdeles bevart, med en rekke husmannsplasser oppover langs Børterelva. Gården Ekeberg er for øvrig kjent som forfatterinnen Ragnhild Jølsens barndomshjem. Hun levde fra 1875 til 1908, og hadde en sterk dragning til Østmarkas sagn og mystikk.

Vil man til Børtervann sørfra, er atkomsten stengt gjennom Børter gård, men man kan følge gårdsveien til fots forbi Ekeberg gård til Kongsvika. Her lå tidligere plassen Støa, bebodd til 1880-årene. De søndre deler av Børtervann har drikkevannsrestriksjoner, slik at rasting og bading er forbudt. Kano-paddlere må trille kanoen de fem kilometrene fra Bysætermåsan, gjennom Rausjøgrenda til Tangentjern. Vinterstid er det for øvrig ypperlig å bruke både skøyter, ski og spark på Børteren, som er hele syv kilometer lang fra nord til sør.

Lerka for full damp på Børteren. Illustrasjon av Lillemor Aars, fra boka «Livet på skauen», utgitt 1937.

Rælingsåsen er reddet for denne gang!

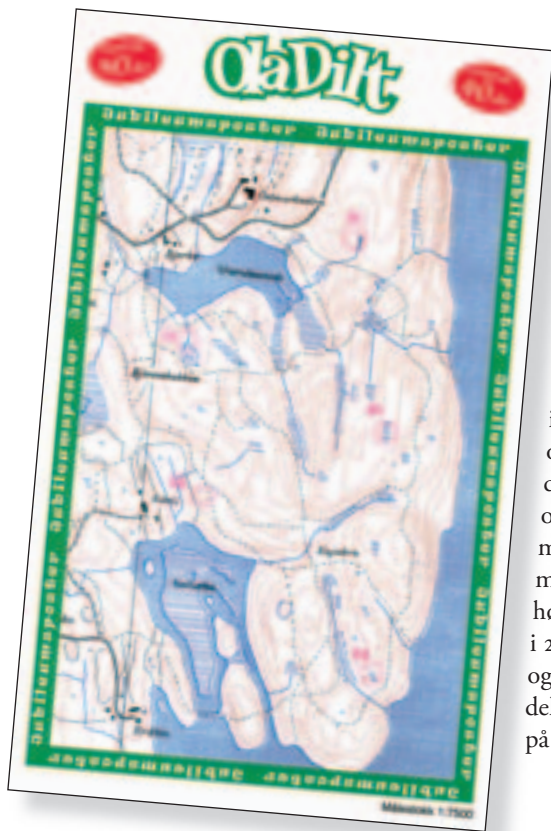
Av Torbjørn Rud

I forrige utgave av Nytt fra Østmarka skrev vi om Rælingen kommunes forslag til Kommuneplan 2006–2017, hvor kommunen ønsket å legge ut hele Rælingsåsen som framtidig boligfelt. Konsekvensen av dette ville ha blitt at tusenvis av mennesker mistet sitt nærmeste turområde og at Østmarka ble redusert med ca. 1670 da. Etter massive protester i avisinnlegg, på folkemøter og fra bl.a. Østmarkas Venner, tok politikerne til vettet og skrinla hele utbyggingsplanen. Det nytter altså å være vaktbikkje og passe på at Østmarka blir sikret for framtidige generasjoner!

Seieren for turfolket er imidlertid ikke total. Det åpnes nå for utbygging av flere boligfelt inntil markagrensa sørover i kommunen, og vi må forvente at presset på markagrensa vil komme tilbake. I allerede godkjente utbyggingsplaner åpnes det for

blokkbebyggelse i 5 etasjer kloss inntil markagrensa. Det er tross alt ikke en luksusleilighet med takterrasse vi ønsker å ha i synsfeltet når vi har slitt oss opp på Hektnerhøgåsen for å nyte utsikten.

Østmarkas Venner har kommet med flere konstruktive innspill til Kommuneplanen, og vi ønsker bl.a. at kommunen legger til rette for ei skiløype langs Rv120 som knyttes sammen med den som allerede er anlagt langs riksveien i Enebakk. Dette vil gi ei løype på østsida av Marka som går helt fra nord til syd uten at den går over vann og er avhengig av sikker is. Løypa vil kunne passere Marikollen i Rælingen, Streifinn på Flateby og Larsbråten på Tømmerbråten i Enebakk. Alle disse stedene har servering i helgene, og den vil bli et godt supplement til løypenettet i Østmarka.

Ola Dilt 40 år

Det er flere 40 årsjubilanter i Østmarka i år. Turorienteringen Ola Dilt fyller også 40 år og i anledning jubileet har de, i tillegg til de vanlige kartene, trykket opp et orienteringskart fra 1966. Østmarkas Venner gratulerer og oppfordrer medlemmene til å bruke sommeren og høsten til å gå Ola Dilt. Sett deltakerrekord i 2 x 40 årsjubileeumsåret! Det er helsebot og naturopplevelse i hvert fotspor! Kart og deltakermateriell får dere blant annet kjøp på Mariholt og Rustadsaga.

HG

Hva skjer på Sandbakken?

- 17. mai: Åpent med nasjonaldagsmeny og turforslag til «17-maiplassen».
- 23. juni: Sankthans på Sandbakken. Spekemat og guidet tur.
- 30. august: Soppkurs (kveld)
- 2. september: Soppkurs (dag)
- 16–17. sept: Soppkontroll
- 13. oktober: «Tro og overtro i Østmarka» (foredrag)

Det blir også temakvelder/foredrag i september, oktober og november. Datoer og temaer vil vi komme tilbake til.

HG

Østmarkas Venner 1966–2006

Program for 40-årsjubileet

TJENESTE FOR ØSTMARKA

40 års

Østmarkas Venner kan i år feire sitt 40-årsjubileum, noe som vi i styret ikke har tenkt å la gå upåaktet hen. Som en (tross alt) fortsatt ung og dynamisk forening, har vi lenge diskutert hvordan jubileet skal feires. Stiftelsesmøtet var på Rustadsaga den 8. november 1966. Vårt nye æresmedlem, Finn Jensen, var selv tilstede på stiftelsesmøtet denne novemberkvelden for 40 år siden, og er fortsatt aktivt styremedlem!

Av erfaring vet vi at fellesturer i Østmarka er ekstra populære, og hva er vel bedre enn å invitere til nok en tur langs flyktningeruta gjennom Østmarka med Lise Henriksen? Og denne gangen lover hun bedre vær enn under fjorårets fuktige opplevelse! Lise har også tilbudt seg å lede en «kulturminnetur» fra Østmarksetra til Mariholtet utpå høsten, nærmere bestemt den 7. oktober. Kanskje finner vi også noe sopp?

Til selve dagen den 8. november har vi, som det seg hør og bør, igjen bestilt lokale

på Rustadsaga for å invitere tidligere ledere, æresmedlemmer, politikere, ordførere i marka kommunene, miljøvernministeren, Friluftsetaten i Oslo kommune, våre søsterorganisasjoner og bestyrerne på markastuene m.fl. til en festmiddag. Alt i alt håper vi å få nærmere 50 personer til bords.

For å gjøre litt stas på våre trofaste medlemmer, vil vi uka etter, den 15. november, også arrangere et jubileumsmøte på Skullerudstua. Programmet er enda ikke helt fastlagt, men det er klart at vi må slå litt på stortromma her også!

Neste nummer av Nytt fra Østmarka vil i hovedsak være viet jubileet, og det vil bli trykket en spesialutgave som skal brukes på vervestandene utover høsten. Den beste presangen bursdagsbarnet kan få, er jo at foreningen fortsetter å vokse seg stor og sterk. For øvrig vil arrangementene utover jubileumshøsten 2006 bli annonsert i det nummeret.

Arrangement	Dato	Sted	
Minnemarkering 1946–2006	7. juni	Sarabråten	Annonse s. 3
Flyktningerutetur	10. juni	Bysætermåsan–Enebakk	Annonse s. 16
Kulturminnetur	7. oktober	Østmarksetra–Mariholtet	Annonse nr. 3
Jubileumsmiddag	8. november	Rustadsaga	Etter invitasjon
Jubileumsmøte	15. november	Skullerudstua	Annonse nr. 3

Fugleliv i Østmarka

Av Oddvar Rolstad tekst og foto

Orrhane

Fugleliv er en viktig opplevelseskvalitet i friluftssammenheng. Østmarka utmerker seg ikke spesielt når det gjelder sjeldne arter, men med sin varierte topografi og vegetasjon finnes det et rikt fugleliv.

Det vil føre for langt å ta for seg alle fugleartene i Marka. Vi får heller se litt nærmere på de litt sjeldne og mest spennende. Men aller først: Kjøp en liten, enkel og rimelig fuglehåndbok og kikkert. Ved henvendelse til Norsk Ornitologisk Forening kan du få kjøpt CD eller kassett med de mest vanlige fuglelåtene. Noen fugler synger bare om våren, mens for eksempel spurvene kvitrer hele året.

Du kjenner jo sikkert noen av de mest vanlige fuglene, men når du treffer på en du ikke kjenner fra før, er det visse karaktertrekk du bør merke deg: Størrelse, fasong, farger, fasong på stjerten (lang, bred, kløftet), måten den flyr på og ikke minst sangen. Med disse opplysningene kan du slå opp i fugleboken og finne ut hvilken ny fugleart du nå er blitt kjent med.

Skal vi rusle en tur i Østmarka og se hva vi treffer på? Den aller minste du treffer på er fuglekongen. Treklyperen er også en av de minste der den farer rykkevis i trærne og plukker småkryp i barksprekkene. Både fuglekongen og treklyperen kan du treffe på sammen med småflokker av vanlige meiser. Blant meisene er spettmeisen størst, og den kan være nokså aggressiv overfor sine artsfrender. Dersom du er i nærheten av en meiseflokk og hører et tydelig sri-sri-sri, kan du være heldig å få oppleve stjermeis. Den har en stjert som er flere ganger lengre enn kroppen. Den bygger et eventyrlig fint rede, men som er meget vanskelig å finne. Et karaktertrekk ved den lille Gjerdesmetten er

stjerten som er meget kort og står rett opp. Du finner den vanligst i krattet på steder med skygge og fuktighet.

Når det gjelder utbredelse og tilholdssted, skiller vi mellom standfugler, streif- og trekkfugler. Fuglekongen og gjerdesmetten er eksempler på både stand- og trekkfugler. De fleste av dem er stasjonære, men en del trekker ut til kysten og atter andre overvintrer i Nordsjølandene.

Litt større enn de nevnte er korsnebbene. De er streiffugler som dukker opp når det er frøår på bartrærne. Nebbet til korsnebben går om hverandre som en saks, og dette er meget fordelaktig når den skal inn mellom «skjellene» på konglene på jakt etter frø. Korsnebbene er noen tøffinger som legger egg og klekker allerede i mars – ja, av og til endog i slutten av februar. Konglebitt er på samme størrelsen som korsnebb, og de er også typiske streiffugler. Jeg har bare sett konglebitt på forvintre med mye rognebær. Både korsnebb- og konglenebbhannene er overveiende røde med brunsvarte vinger og stjert, mens hunnene har mer grågrønn farge.

En litt trolsk fugl er natravnen. Dette trolske kommer vel av at den er typisk nattaktiv. I et litt åpent landskap kan du se den sitte lenge på en kvist, for så plutselig å fly ut i nattemørket med raske svinger og kast. Den flyr med det store nebbet åpent for å fange nattsommerfugler. Av og til kan du høre en nesten metallignende spinnelyd som stiger og faller i tonehøyde. Dette har gitt fuglen

Spurvugle

Fiskeørn

det folkelige navnet «kvernkall». En vårnatt, på vei til orrhaneleik, opplevde jeg nattravn på Svarvestolsbrenna øst for Elvåga.

Norges nasjonalfugl, fossekallen, finner du også i Østmarka. Denne hardhausen er sort med et hvitt felt i strupen og på brystet. Den holder til langs bekker og vassdrag som er åpne om vinteren. Den stuper ut i isvannet, svømmer med vingene og fanger småkryp mellom småstein og grus.

Jerpe, orrfugl og storfugl, de såkalte skogshønsene, kan du oppleve i Østmarka. Jerpa er veldig stedbunden og holder helst til langs fuktige, små bekkedrag – gjerne med en del løvskog, helst noe or. Den virker litt nysgjerrig og kan komme nokså nær deg dersom du plystrer riktig eller blåser i en jerpelokk. Orrhanen er den mest høylytte av skogshønsene. Spesielt i april-mai kan du oppleve den tjoende og buldrende fra toppen av ei furu eller hoppende i «krigsdans» på isen av et tjern eller ei myr. Skulle det så dukke opp ei orrhøne, blir det virkelig fart i «gutta». Den virkelig trolske naturopplevelsen er jo ei vårnatt på barseng ved en storfugleik. Når den duse, nordiske vårnatta nesten umerkelig glir over i dag, mens

rødstrupen (tiurklokka), måltrosten, rugda, perleugla – ja, hele vårskogens fugleorkester spiller opp, og de store, sorte tiurene elegant glir over scenen i konkurranse om røyenes gunst – jo, da kan en med rette ta fram uttrykket «Vårens vakreste eventyr».

En spesiell gruppe fugler er uglene; fra den lille fjærballen spurvugla, til den ruvende hubroen. Hubroen og slagugla forekommer bare på streif, hornugle og haukugle er meget sjeldne i Østmarka, mens perleugla og spurvugla er faste. Spurvugla er en modig «kriger». Plystrer du riktig på den, kan den komme stupende rett over hodet ditt i et forsøk på å jage vekk en konkurrent til dens revir. Både spurvugla og perleugla hamstrer ofte smångager i hule trestammer eller uglekasser. Disse lagringsplassene tjener ofte som rugeplass utpå vårparten. Uglene er stort sett nattaktive, og allerede i januar/februar kan du i vinterkvelden høre perleuglehannen hukre ho-ho-ho-hooo i et forsøk på å kapre en kjærest til vårens familieførkelse.

Av rovfugler kan du i Østmarka treffe på spurvehauk, hønsehauk, musvåk og vepsevåk, som alle er forholdsvis faste. Fiskeørn hekker i noe varierende antall, men en tre til fire par er ikke uvanlig. Den kan ha rede i de sentrale deler av Østmarka, men flyr helt til Øyeren for å fiske. Kongeørn sees fra tid til annen, men da bare på streif.

Dette var en kortversjon av fuglelivet i Østmarka. Vil du utvide din viten om fuglene og gjøre turene i Østmarka rikere på naturopplevelser, forlater du veier, stier og løyper og begir deg ut i terrenget. Finn frem til en utsiktsplass og forhold deg rolig i minst ti minutter, og du vil oppleve hvordan naturen åpner seg og hvordan fugler og andre dyr livner til rundt deg.

Skigardprosjekt på Sagløkka

Av Trine Johnsen

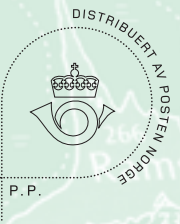
Elever fra Kastelet skole samarbeider med Miljøprosjekt Ljanselva om å bygge en ekte Valdresskigard på Sagløkka ved Ljanselva. Sommeren 2006 vil Friluftsetaten i samarbeid med Selskapet for Norges Vel plassere ut beitedyr her med sikte på å gjenskape noe av kulturbeidet på dette området som ligger ved inngangen til Østmarka.

B

NORGE

P.P.

Returadresse: Østmarkas Venner, Postboks 8845 Youngstorget, 0028 Oslo

Bli med på Flyktningerutas siste del gjennom Østmarka!

I anledning 40-årsjubileet inviterer Østmarkas Venner til en spennende tur fra

Vangen, om Bøvelstadsetra, Holtoppsetra og Kølabånn til Kirkebygda i Enebakk

Lørdag 10. juni kl. 9.30–17.00

Frammøte på P-plassen ved Bysætermåsan kl. 9.30. Det blir gratis retur med buss fra Kirkebygda til Bysætermåsan.

Turguider: Lise Henriksen og Johan Ellingsen.

Vangen har ledige overnattingsplasser for dem som vil gå fra Oslo på fredag eller komme til Vangen fredag kveld, pris kr. 340. Ta med lakenpose.

Påmelding innen 6. juni til Johan Ellingsen, telefon 909 21 568.

Bli medlem – du også!

Du som vil støtte Østmarkas Venner, bli medlem! Skriv navn og adresse her, klipp ut og send til: Østmarkas Venner, Postboks 8845 Youngstorget, 0028 Oslo

Navn:

Telefon:

Adresse:

Postnummer:

Kontingenten er kr. 100 per år. Borettslag, bedrifter og organisasjoner kr. 200 per år.
Blankett vil bli tilsendt etter innmelding.

Besøk våre nettsider: www.ostmarkasvenner.no